

КРИТИКА І БІБЛІОГРАФІЯ

ДЕЩО ПРО ВІРМЕНСЬКУ ЛІТЕРАТУРУ

Ми зовсім мало знаємо загалом про літературу східних народів, зокрема народів Кавказу. Між тим література цих народів багата і має великий інтерес. Ще з давніх часів дійшли до нас літописи, записи, різних апокрифів, народні пам'ятки усної творчості і т. п. Про більшість такої літератури до V ст. маємо лише згадки, самих пам'яток немає, можна думати, що з прийняттям християнства їх було знищено. Єсть відомості, що, прикладом, у Вірменії були свої рапсоди-сказателі та співці народні, їм нині відповідають так звані „ашуги“ — схоже на колишніх українських кобзарів. Багато рукописів загинуло в часи різних сварок, наступів ворогів. В творах вірменського письменника Мойсея Хоренського, особливо в його „Історії Арменії“ знаходимо уривки з давньої народньої поезії Вірменії, правда, в значній стилізації. В V віці було винайдено Месропом Маштоцом новий вірменський алфавит, тоді ж було згуртовано кращих перекладачів різних творів з грецької та сирійської мов. Все це сприяло розвитку письменства, чому й вік цей має назву в історії Вірменії — „золотий“. Вироблений в той час стиль та граматичні правила мови залишилися зразковими для всіх вірменських письменників на далі. Після цієї доби розквіту настає „період занепаду“, що тягся аж до 7 віку. Літературна творчість починає знову розвиватися з частковим відновленням незалежності Вірменії. Збільшується кількість перекладів з арабської, сирійської та грецької мов, хоча наступ народа сельджуків знову приводить до занепаду вірменської культури.

Як це було і по інших країнах, перша письменність Вірменії мала духовний характер. Тільки починаючи з 14 століття помічаємо твори суспільного змісту, оспівування красот природи, радості життя. Тоді ж у мову увіходять народні елементи, що допомагає утворити мову так названу „грабаре“ — себ то — мова письменства, літературна. З творів древнє-вірменських найбільше було з історіографії — історичні записи, хроніки, освітлення подій зовнішньої політики країни. З 15 століття середнє-вірменська мова змінюється на ново-вірменську, що існувала в двох діалектах — східній та західній. Остаточне усталення цієї мови закінчилося лише в 19 столітті, тоді ж письменство Вірменії мало значну кількість художніх творів, широко було розвинено народні пісні і т. п. види епосу. З 16 віку початок був і друкованим на вірменській мові творам, розпочато наукові праці, перший матеріал для якого дав зв'язок з Європою.

Основоположником східнє-вірменської літератури вважають Хачатура Абовяна, вихованця Дерптського університету (умер р. 1848). Він написав велику побутову повість „Рани Вірменії“, що відображала тяжке життя Вірменії під владою персів. Ще до свого з'явлення в друку повість ця широко була розповсюджена в рукописах і користувалася великою популярністю по вірм. студентських гуртках. За літературні ж права боровся і приятель Абовяна — проф. Назаріянц, який видавав в Москві в 50 — 60 роках минулого століття літературно-громадський журнал „Гіусісафаіл“ (Північне Сіяння). Журнал мав завданням знайомити вірменських читачів з кращими творами західньої літератури (Шіллер, Шатобріан, Альфієрі і ін.), з новою руською літературою (було уміщено

гарний переклад Лермонтовського „Демона“). Брили в журналі участь письменники С. Шах.-Азіз, Мікаел Налбандян (помер в заслання р. 1866).

Справу Назаріянца продовжував публіцист Гр. Арцруні, що заснував у Тифлісі газету „Мшак“ („Робітник“). Далі маємо видатних письменників: Перча Просяна, автора кількох побутових романів, Газароса Агаян—стилізатора народніх легенд, Акопа Мелік-Акопяна, що писав за псевдонімом Раффі, уроженця Персії. Останній має особливі заслуги в розвитку вірменської літератури, написав багато романів з життя турецького й персидського вірменства. В його романах знаходимо вже ясні нотки соціальних мотивів, (відображення експлуататорів, лихварів, інших темних сторін життя Вірменії (романи: „Золотий півень“, „Щоденник хачакоха“, „Хент“, „Джелаледдин“, „Іскри“, „Давид Бек“ і т. п.). Романи Раффі являються ідеологічним обґрунтуванням боротьби за визволення Вірменії.

З пізніших письменників і поетів варто відзначити: Шірманзаде—автора романів з реалістичним характером життя інтелігенції, службовців, робітників, драматурга і громадського діяча, О. Туманяна—по своїй творчості—епіка, гарного знавця сільського побуту і народніх переказів, лірика-поета Ісаякяна, послідовника Брюсова—молодого поета В. Теряна і т. п.

На першому місці з сучасних пролетарських поетів Вірменії стоїть Акоп Акопян (нар. 1866 в Гянджі). Він з 1905 року бере активну участь в робітничому руху і вважається основоположником пролетарської поезії Вірменії. Найкращі його твори: „Новий Ранок“, (поема), „Рівність“. Буржуазні читачі й критика зразу почули в Акопі Акопяні свого класового ворога, переслідували його—тоді ще молодого поета (1905—7 р.р.), намагалися замовчати про нього, затерти. Прикладом, коли в часи імперіалістичної війни вийшов з друку в перекладі на руську мову товстий збірник „Поети Арменії, жодного твору Акопа Акопяна в нього не було введено. По характеру своєї творчості Акопяна можна порівняти з В. Маяковським—такі ж короткі удари ритму, прийоми звукових алітерацій, динаміка праці, тісна увязка з працею машин, заводів. На день 30 роковин літературної діяльності Ак. Акопяна Дервідаві Вірменії видав перший том його поезій—велику книжку на 352 стор.

Великий патос революційної класової боротьби, лірика, напоєна ентузіазмом будівництва нової Вірменії, прекрасна образність і витриманість поезій Акопяна—це основні позитивні якості його творчості. Поезії Акопяна цілком заслуговують перекладів на інші мови Союзу.

Переклад на руську мову поезій Акопяна було видано р. 1924 в Тифлісі (накладом Закрайкому), також низка його поезій увійшла в збірник „Поэзия Армени“, що вийшов з друку за редакцією В. Брюсова.

Постать Акопяна тим більше видатна, що до того часу майже вся вірменська література була насичена духом міщанської ідеології, літературі цієї країни відомі були лише елементи національної боротьби. Ідею класової боротьби всіх працюючих вперше взяв за основу для своєї творчості лише Акоп Акопян. Український читач знає Акопа Акопяна з перекладів П. Тичини.

Мих Марусик

Матеріали про вірменську літературу:

Большая Советская Энциклопедия—т.т. 2, 3, 4. (Ашуги, Армянская лит-ра, Акопян).

Поезия Армени—сборник—с предисл. В. Брюсова (Москва. 1916).

Веселовский Ю. Армянская поэзия—Рус. Мысль—1901. № 2.

Макинцян Р. Очерк армян. лит-ры, за ред. Горького М. СПб. 1916.

Журнал „Жизнь искусства“ № 5—1927. Ст. Г. Адонца.

МАЙЖЕ НЕВІДОМА ДЛЯ НАС КНИЖКА ¹⁾

Досі коли говорилося про І. Франка, як прозаїка, то за його найкращі речі вважали „Бориславські оповідання“, „Воа constrictor“. Коли говорили про великі Франкові речі, пригадувались „Перехресні стежки“ (річ порівнююча слаба). Але мало хто знає повість „Для домашнього вогнища“. А річ це безперечно цікава з кількох поглядів. В свій час, коли тільки написано було цей твір, цікавий він був, як один з небагатьох літературних творів, що почали показувати українську інтелігенцію в особистому і громадянському життю. (Той таки Франко в „Перехресних стежках“, то що).

Не зважаючи на те, що писано „Для домашнього вогнища“ майже 30 років тому, повість і тепер читаєш з великим інтересом, забуваючи, навіть, її значіння, як історико-літературного документа, тим більше, що в буржуазних країнах факти, на яких Франко збудував психологічну трагедію, мають місце й тепер.

Зміст повісти такий: молода солом'яна вдова, Анеля Ангорович, сподівається повороту свого чоловіка капітана з п'ятирічної військової служби в Боснії до дому. Своєю радістю вона ділиться з приятелькою Юльцею, що скаржиться їй на важкі передчуття і показує телеграму: „Приїду східним експресом. Дальшу телеграму пришлю з Будапешту. Давид“.

Доки обидві приятельки стурбовані міркують над телеграмою, приїздить і Антон, чоловік Анелі. Юльця, надзвичайно збентежена, хоче тікати, не зважаючи на запитання капітана залишитись на обід. Пройшли перші хвилини радості зустрічі, спочинок; капітан раптом помічає, що в помешканні з'явилися нові речі, пригадав, що саме помешкання тепер уже знаходиться не в колишньому, а кращому поверсі. Це зауваження, разом з важким сном, збуджує в його душі якісь тривожні передчуття. До того ж поведінка Анелі, її попередження, що він може почути про неї недобрі плітки, зміцнюють передчуття, що їх він не розуміє сам, не припускає свідомо, з великої любови до своєї дружини, до свого домашнього вогнища, тим більше, що останнє, разом з Анелею, мають невимовну принаду та чар для нього.

В офіцерському казино, куди він пішов першого ж вечора по своєму приїзді, він помічає якесь холодне і замкнене відношення до себе після того, як дізнаються про його прізвище. Навіть його найближчий приятель Редліх, після радісної зустрічі раптом замикається й радить йому не ходити до казино, бо там, мовляв, тільки п'ють і нічого поважного немає.

Дома жінка пояснює йому, що всі нові речі й меблі затишного домашнього вогнища їй допоміг придбати дід Гуртер, що колись був одурався від неї за шлюб з Ангоровичем. Чоловік вірить, заспокоївся.

Випадково капітан оповідає Анелі про барона Рейнхлінгена, що згадував п'яний з лайкою Анеліне ім'я, а потім спився і стратив собі сам життя. При цьому оповіданні Анеля дивно поводить себе й заявляє, що в неї зіпсовані нерви. Здоровий вигляд Анелі не в'яжеться з хворістю й в Ангоровича знову починаються підозріння й передчуття. Вони все зміцнюються різними випадками і дальшим холодним поведінням його товаришів офіцерів і, навіть, їх глузуванням за спиною Ангоровича, що їх останній і відчуває і трохи чує.

¹⁾ Франко Іван. Твори, т. XV. „Для домашнього вогнища“. Повість. В-во „Книгоспілка“. 1927. Ст. 204, ціна 80 коп.

З рештою Ангорович ставить питання руба і вимагає, щоб йому пояснили причину такого відношення до його. Це доручають зробити його найближчому приятелеві Редліхові. Цей вагається, але кінець-кінцем говорить йому про Юльцю.

... „Ота жінщина, котру я застав у вашім товаристві, належить до таких жінщин, котрих навіть назви в поряднім товаристві ніхто не може назвати“ (Сторінка 103 — 104).

І коли Ангорович сперечається, посилаючись на слова Юльці, що вона Редліха не знає, останній додає:

... „Не маю слова, щоб схарактеризувати тобі те огидливе і підле ремесло, яким займається вона. Те ремесло тим огидливе, що полягає на ошуканстві, на укриванню перед оком властей і ведеться під невинним титулом пансіону для бідних та чесних дівчат“ (Стор. 104).

Приголомшений Ангорович розуміє тільки наполовину:

... „Але що з того? Ну помилка. Адже ж а ні я, а ні моя жінка не знали до цієї хвили про це. А ця огидна жінщина шкільна товаришка моєї жінки“... (Сторінка 104 — 105).

Та Редліх іде до кінця й заявляє:

... „Коли діло дійшло до того, що не можу мовчати, то знай, що твоя жінка... знає дуже добре, хто така та пані... І навіть, мавмо на це незбиті докази, є з нею в тихій спілці“ (Стор. 105 — 106).

Розмова кінчається дуеллю. І вияснюється, що Анеля дійсно була в спілці з Юльцею, вдвох вони наби́рали сільських і міських дівчат і продавали їх до Галацу, Смирни, Бомбеї і т. д. через того самого Давида Штернберга, що його телеграма фігурує на початку повісти. Юльцю з усім „пансіоном“ арештують. Випадок допомагає Ангоровичові переконатися в провині дружини і дізнатися, що за яку годину арештують і Анелю. Чи рештки любови, чи що інше, — він не знає, женуть Ангоровича до дому. І от за одну добу, що він не бачив Анелі, капітан бачить тепер, що Анеліне лице

... „постаріло на десять літ, на висках зарисувалися морщини, волосся стра-тило свій полиск, очі зробилися скляні“ (Стор. 185).

Анеля стріляється в той мент, коли Ангорович іде відчиняти двері поліції, що прийшла арештовувати Анелю. Дівчат, що їх скривдила Анеля, приведено пізнати її, але вони в один голос заявляють, що це не та жінка, що продала їх.

Ми навмисно подали зміст трохи докладніше, ніж воно, може, належить в короткій рецензії, щоб легше було зупинитися на тому, чим так захоплює ця повість. Головне — це наростання дії, дуже швидке, що його автор надзвичайно вміло затягує так, щоб довести зацікавленість читача до найвищого напруження. Тільки в самому кінці вияснюється роля Анелі в спілці з Юльцею; так само інтригують і, разом з тим, затягають розв'язку обидві сцени в казино; розв'язка — розмова з Редліхом, все таки, ще не вияснює читачеві, чи дійсно винна Анеля; навіть, випадок на вулиці з Гуртером тільки в кінці кидає тінь на Анелю. І нарешті дві рівнобіжні трагедії досягають найвищого напруження перед самою розв'язкою на останніх сторінках книжки: трагедія самого Ангоровича, що ніяк не може уявити собі дійсного обличчя і вчинків Анелі, його подвійна трагедія, коли він починає розуміти, що все це дружина зробила для його і для домашнього вогнища. І трагедія самої Анелі, дійсної героїні повісти.

... „Так ти задля страждань одного дня, кількох годин проклинаєш цілі літа щастя, ціле пасмо жертв, що я принесла для тебе“. (Підкр. наше Стор. 192).

Безмежно слабіша від Анелі натура, Ангорович посилається на те, що йому не буде пошани в людей. І Анеля „з погордою глянула на його“, кличе його фарісеєм і кидає:

... „А скажи мені лишень, ти благородна і незплямлена душа, скільки разів за своїх кавалерських і некавалерських часів подавав ти практично помічну руку такому ганебному промислові, давав більше, або менш щедрий заробіток таким жінкам“. (Стор. 193).

Все це, повторюємо, сприяє тому, щоб читач, взявши раз книжку до рук, не відкладав її аж до кінця, не зважаючи на те, що стиль розтягнуто (сам стиль, це не помилка, бо темп швидкий); окремі місця особливо розмови, написано так, як живі люди ніколи не розмовляють.

Збудовано „Для домашнього вогнища“ — майстерно. Декоративних фігур тільки дві — Мариня і Грицько, решта персонажів на своїх місцях, всі їх для ходу і розвязки повісті треба. Мова тут краща, ніж де інде у Франка.

Для сучасного читача повість цікава тим, що вона глибоко розкриває побут та психологію дрібно-буржуазної інтелігенції. Описи кімнат, меблів, відношення до речей у людей міщансько-інтелегентних надзвичайно влучно передано.

По дорозі, так би мовити, між іншим в сценах у казино читач може ясно уявити собі все офіцерство, хоч нікого особисто крім Ангоровича і Редліха автор не показує.

Та не тільки цим кошовна для нас повість Франка. З властивим йому талантом автор дає нам аналіз сучасного йому суспільства. Надзвичайно сміливо він порушує цілу низку соціальних проблем суспільства, що на Заході і для нас являється сучасним. Уже згадано перемогу речей над людьми, підпорядкування людей річам комфорту. Зачеплено й моральний занепад шляхти, що його веде за собою наступ буржуазного розвитку країни. Небагатьма словами, але різко захоплено проблему проституції („подавав ти практичну помічну руку“), і нарешті знову таки не багатословно, ніби між іншим, Франко побіжно дає образ життя, злиденного і безвихідного, трудящої жінки в буржуазній країні, бо гострою ущіплююю іронією звучить жахливо-цинічне твердження Анелі, що формальне рабство є порятунком для тих, хто б'ється в фактичному рабстві.

„І що ж іншого робила я, обіцяючи тим дівчатам добру службу і легку роботу“. (Стор. 197).

Капітан нервується від таких слів:

... „Сам сатана говорить твоїми устами. Зостановися“. І це характерно: „фарісей“, по Анеліному, при слабості своєї натури він не може перенести такої прямої постановки справи.

... „Видко, мій любий, що ти не застановлявся!.. Я мала досить часу, щоб обдумати це все. А втім чи ж то я перша одинока в тій торгівлі? Ведеться воно то явно, то тихцем від соток літ, і наша шляхта частенько веда її. Не від нині ідуть наші дівчата на торги до Константинополю, Смирни та Олександрії, а тепер повно їх в Індії, і в Єгипті, і в Турції і в Бразилії. І знаєш, коли подумаю, в яких обставинах, в якій нужді, в якій занедбанню й пониженню жила тут не одна з них, то мені здається, що не багато траплять, а може, не одна багато й зискує, ідучи туди“. (Стор. 198).

Ось та психологічна Європа, що до орієнтації на неї закликають нас часом нерозважні голоси. Такою вона була в часи Франка, такою вона в великій мірі залишається і тепер.

Л. Пюнтек

РЕЦЕНЗІЇ

Кобилянська Ольга. Ніоба. Новела. Редакція та вступна стаття Андрія Ніковського. Вид. „Сайво“, ціна 1 крб.

Тема цієї повісті (вперше друкувалася 1906 р. в журналі „Світ“ у Галичині) — самовідання любові матери до дітей, що з них кожному випав у життю свій важкий шлях. Пані Анна Янович, сімдесятилітня вдова по уніятському священнику, — мати двадцятиох дітей, з яких шестеро вже померло. Всіх дітей любить мати безмірно, а те, що всі ці діти „були свого роду каліки“ не тільки не зменшув, а навіть підсилює подум'я цієї любови. О. Кобилянська насамперед письменниця-психолог і це в новелі „Ніоба“ особливо відчужаємо з тонкого й психологічно-правдивого окреслення постатей її дітей та безмежного горя матери, діти якої зазнають тяжких ударів долі і деякі гинуть зовсім.

Щоб здійснити головний задум цієї новели — показати глибину матернього почуття до дітей, письменниця випробовує цю любов матери на цілій низці життєвих незгод і драм, що випадають на долю дітей кожному зокрема і що всі разом концентруються в надмірно витонченому й сприйнятливому до горя чуттю матери. В тому образі матери, що дала Кобилянська в своїй новелі в особі пані Янович, ми дійсно відчужаємо відгомін стародавнього міту про царюню Ніобу, що, мавши чотирнадцятеро дітей і вихваляючись цим перед богинею Латоною й зневажаючи її, втратила одразу своїх дітей — їх забили стрілами на смерть феб - Аполон і Артеміда - Діана з намови ображеної богині. Письменниця лише сконкретизувала стародавній міт, перенісши його ідею в конкретні обставини суспільного життя і саме в попівецьку родину.

Найстарший із живих синів пані Янович — Йосип одружується з дівчиною-єврейкою і цей для феодальних традицій попівецького нечуваний вчинок накликає на сина прокляти від батька, але мати, хоч і не може з цим примиритися, не в силі проклясти його, для цього забагато в неї матернього почуття. Син кидає батьків, але його родинне життя нещасливе, бо виявилось, що дружина, яку він так боготворив, легковажна й груба натура. Подружжя зв'язує лише єдина їх дитина, і то сліпа, в чому, на думку дружини, винні Йосипові батьки, що прокляли свого сина. Все це примушує Йосипа взяти до себе стару матір, на яку він може поклатися, що вона дбатиме про їх нещасну дитину більше, ніж її рідна мати. Після довгих прохань мати нарешті згоджується переїхати до Йосипа виключно для нещасної дитини, хоч їй і важко кинути самітнього сина Андрушу — гіркого п'яницю. Андрушу мати також любить безміри, бо то ж „її найнещасливіша дитина, хоч і як разшарпана доля всіх інших“ і коли Йосип дивується, звідки в неї береться стільки любови до цієї пропащої, на його думку, людини, то мати стримується з відповіддю, бо

„В головному був би він її все таки незрозумів. Вона була всім дітям одна матір, але й була кожній дитині зокрема з глибокої бини серця поодинокую матір'ю. Вона мала для кожного з своїх дітей окремі очі й через те здібна була любити й там, де інші відчували зневагу й ненависть. Годна була сильно й глибоко любити.“

Як не зазнав щастя в родині старший її син Йосип, як зруйнував собі долю Андруша, так і в життю третього сина Василя — священника немає нічого гарного, що могло б порадувати матір — його долю поневічила фальш і облудність його становища в суспільстві.

Не краще складається й життя дочок пані Янович. Найстарша Марійка виходить щасливо заміж, але за кілька років умирає і лишає дітей. Менша її сестра Лідія, вражена цією смертю, дуже поважаючи зятя і люблячи його дітей — сиріт, виходить нарешті за нього заміж. Все мало б бути гаразд, та третя сестра Олена починає кокетувати з чоловіком Лідії і кінцем кінцем відбиває його в неї. Лідія стріляється, але й Олена не має щастя в подружжі.

Всю цю суцільну драму своїх дітей переживає мати, що бачить як на її очах руйнується щастя одного по одному її дітей. Єдиним світлим промінням в її життєві лишається найменша з живих ще її дочок — Зоня, від якої вона перед від'їздом до Йосипа одержує її „Щоденника“, що його потім читає двадцятилітньому сліпому внукові.

В цьому „Щоденникові“ маємо сповідь найменшої дочки пані Янович, що на неї мати покладала багато надій і передбачала її світле майбутнє. Зоня — улюблений жіночий тип письменниці Кобилянської — жінка — аристократка, жінка артистично вихована, жінка „стилю“. В „Щоденнику“ маємо чудово самохарактеристику цього центрального не тільки для даного твору, але й для всієї творчості Кобилянської типу. Змалку Зоня виховувалася у свого дядька і про це виховання пише в „Щоденнику“ так:

Він мене добре вчив, мамо, і мудро. Пристосував до життя, але з другого боку хотів, щоб я й мистецтво розуміла. Він дуже б'є на те, щоб наше жіноцтво „хоча дрібненьку“ артистично виховане. „Жінка, мовляв, без тонких почувань — то як арфа без струн“...

А далі Зоня признається, що одного тільки з науки дядькової вона не могла ніяк перейняти: любити простий нарід.

„Не тому я не люблю його, що він поставлений в суспільстві нижче, ніж інтелегенція, а тільки я жахаюся перед тим, що це є неестетичного в простому народі, і не можу перемогти себе, щоб з ним брататися, як це чинить багато інших інтелегентних жінок і мужчин“.

Цей „брак твердого світогляду“, за висловом пані Янович, або вірніше — надмірний ухил в бік естетизму, властивий майже всім головним героїням Кобилянської і став причиною осо-

бистої драми Зоні. Зоня кохає свого нареченого Олексу, бо він для неї і мудрий і чесний і порядний, але її прагнення виключно краси, довершеності в усьому стикаються з більш реальним ідеалом праці для суспільства з „практичністю“, його, з усім тим, що вона називає в ньому „кінським копитом прози“ і що порушує гармонію її душі. І ось Зоня зустрічається з чужинцем, що, гостюючи в її дядька, малює Зоніного портрета. Чужинець, така ж тонко артистично натура як і Зоня, відчув її душу і назвав її „жрицею краси“. Зоня закохується в чужинця і призводить кінець - кінцем до розлучення з Олексою. Але за чужинцем, у якого була своя путь, не йде вже Зоня і лишається зі своїм „меланхолічним щастям“, зі спогадом про людину, що змогла відчувати її тугу за вимріяним ідеалом краси.

На цьому й закінчується новела Кобилянської „Ніоба“ — оригінальний в українській літературі твір, вже самою темою, що її задається, ніхто з українських письменників не розробляв в такому спеціально-психологічному аспекті. За Кобилянською українська критика визнала давновелику здібність до психологічного аналізу переживань своїх героїв і особливо жінки, що, здебільшого, і є головною героїнею в творах письменниці. В „Ніобі“ ця характеристична риса Кобилянської, як письменниці, позначається дуже яскраво і найбільше на нашу думку в змалюванні трьох образів; матери — пані Янович, п'яниці Андруши (щось близько споріднене з „униженими и оскорбленными“ персонажами Достоевського) і, нарешті, в глибокому психологічно, виключною жіночою теплотою і великою чуйністю проїнятому, виявленню характеру й світогляду улюбленого типу письменниці — жінки - аристократки.

До цієї новели треба зробити ще одно, правда, важливе, зауваження: ми сприймаємо драму Зоні зовсім інакше, ніж сама письменниця. Ще 1913 року критик М. Данько писав: „Естетизм в творах Кобилянської був досі головною складовою частиною художності цих творів. Все прекрасне, звичайно — художнє, але необсяжна галузь художнього містить в собі не тільки прекрасне“. Пристаючи цілком на цю думку, кажемо: в особистій драмі Зоні винна вона сама, що, створивши собі ідеал краси, ігнорувала зовсім реальне життя, і не знайшла в цьому ідеалі місця для того простого народу, якого „неестетичність“ так вразила її, а в Олексиному ідеалі праці для того ж народу вбачила лише „кінське копито прози“. Поза цим мусимо визнати в „Ніобі“ майстерний твір, значіння якого насамперед в цікавій і оригінальній темі (мати з її самовідданого, часом цілковито сліпою, любов'ю до дітей) і в глибокій психологічній розробці цієї теми.

До цікавої, написаної добірною мовою, передмови А. Ніковського треба зауважити ось що: вірний і дотепний аналіз родинної проблеми, а саме: селянська родина не знає таких родинних трагедій, бо там хоч і не дають справжнього виховання дітям зате й не ста-

раються робити з них геніїв ще змалк, що є в міщанській родині і що призводить до таких трагедій — цей аналіз не охоплює всього твору Кобилянської. На наш погляд, треба було б показати ще, яке місце займає ця новела серед інших творів письменниці і який є генетичний зв'язок між Зонею та іншими численними варіаціями типу жінки - аристократки у Кобилянської (героїня „Природи“, героїня повісти „Через кладку“ (й інші).

Я. Хоменко

Ведмідський Ол. „Шумить тополя“ (поезії), видання „Плужанина“, ст. 64, 1927. Харків. Ціна — 50 коп.

У нас останніми часами — без опору і протестів — негативне ставлення до поезії, яко певної форми словесного мистецтва, набуває сили якоїсь традиції. Уважають тепер поезію за річ непотрібну й другорядну в літературі. Перше місце посідає художня проза. А поезія — ну це так собі, додаток до письменства. Поезії, мовляв, ніхто не читає, крім спеціалістів, збірників поезій — ніхто не купує.

Пересічний видавець, а особливо видавець із психікою комерсанта (а таких чимало є) не може без епілетичних припадків говорити за поезію. Давай прозу. А поезію залишайте, будь ласка, в своїх шухлядах.

Не можна сказати, щоб такий, до краю спрощений і вульгарний погляд на поезію не мав якоїсь логіки. Логіка ця, — на мою думку підсвідома, — випливає здебільшого із наявних фактів нашої поезії за останні роки. А факти були сумні такі: загальне зниження поетичної культури, цілковите нехтування законів поезики, примітивно-казенні штампи, переспів заялених мотивів, то що.

Можна було б численними фактами проілюструвати, як поезія поволі сходила на нижчі щаблі культури. І, кінець - кінцем, дійшла до того, що її почали уважати за мистецтво легке й другорядне. Ну, а звідси висновок (у тих, хто звик мислити по-казенному): не треба нам поезії!

Та треба тут констатувати, що одночасно відбувався й процес зворотний: провадилася боротьба за вищу культуру поетичного мистецтва, за усвідомлення законів поетичного матеріалу. Молодші наші поети почали розуміти, а де-хто вже й зрозумів, що поезія — найтрудніше мистецтво, що зовсім замало одної ідеології, або точніше — фразеології, а треба ще — і то перш за все — високої техніки, непинної праці, глибокої умілості для того, щоб піднести поезію на щабель мистецтва.

Книжечка поезій Ведмідського, з цього погляду, залишає цілком позитивне враження: у нього є чимало віршів, які певно свідчать за те, що поет уперто змагається за опанування складного й важкого поетичного мистецтва. І не тільки змагається, а й досягає, — з особливою втіхою це одзначаємо, — чималих результатів. Книжечка Ведмідського симптоматична ще з того погляду, що вона є, безперечно, якийсь загальний і добрий показник тої

художньої культури, що її здобули вже плужанські поети. Бо ж і досі ще існує поширена думка про те, що творчість плужан здебільшого перебуває на початковому рівні літературної умілості, особливо така думка стосується плужанських поетів. Коли вона й мала, певною мірою, рацію, то зараз доводиться дуже обережно ставитись до творчості плужан, уникаючи безвідповідальних і загальних тверджень. Творчість Ведміцького є сильний аргумент проти такого погляду. (Та хіба тільки Ведміцького!)

Основний тон творчості Ведміцького — незвичайна бадьорість, молодість і чимала свіжість відчуття. А це вже перша заповідь, що поет має сильні потенціальні дані для розвитку.

Тематика — наша сучасність, наша праця й боротьба. Психічна установка поетова — на майбутнє, на нове соціальне, культурне й побутове бітє, на нову міцну й радісну людину. До речі — останнє у Ведміцького — не фразеологічно-лозунгове, а органічне, що, можна бачити й відчувати, випливає з цілого поетового світогляду й світосприймання.

Ведміцький — ліричний поет. Часто й густо так буває, що ліричний поет, навіть тоді, коли його тематика міська, або ще більше — індустріальна, ніяк не може перебороти в собі селянської лексики і всього образно-емоційного матеріалу, що надається тільки до тематики природи, ліричних станів свідомості, зв'язаних із сільським побутом, життям, роботою. Часто й густо епітети й метафори для міської-індустріальних тем беруться із того ж сільського комплексу.

На цьому ґрунті виникає величезна диспропорція поміж логічно-словесним і емоційно-метафоричним матеріалом, з одного боку — і темою, з другого.

У Ведміцького чималою мірою є такий момент. І це неприємно вражає. Ось для прикладу таке: поет хоче розповісти про міцну, напружену й бурхливу психіку „Нового Часу“ і про нову Україну:

„Ти стоїш не порушна, як скелі,
гомоніш рухом степу і міст“.

Яка ж це напруженість і бурхливість, крли вона гомонить? Та ще рухом степу? Ясно, що ці епітети не годяться.

У цьому прикладі бачимо ще й композиційну хибу: два образи — один образ не порушності, другий — руху. А їх зв'язано синтаксично й тематично в одне ціле. Очевидний недогляд. Це, звісно, дрібниці, а їх, проте, чимало в книжечці Ведміцького. Гірше те, що поет, маючи сильний кількісно словесно-метафоричний матеріал з сільського оточення, часто подає його в значінню, уже раніше переспіваному іншими поетами. Поет, можна сказати, дуже зловживає клішованими епітетами. Ось такі: „дужі вогні“, „зацвілі слова, як ранки“, „крешуть думами міцї й борні“, „розбуркані сили стихії“, „гонами гомін розгонить“, „зняться в просторах, як птиці“ то що. Іноді його епітети й метафори зовсім не промовляють через

свою статичність: „хуторяни зняли вже знамена“, „серед них тайї розбуджений геній“, „серед них твоя молодість, міць“, „і скільки палких сподівань“ то що.

Ведміцькому треба уникати шаблонів і статичності, хоч би вже через те, що він поет здатний на багато більшій можливості. А це означає тільки одне: слід перемагати матеріал, а не йти інертно за ним, не відтворювати ремінісценцій і тим не зводити своєї творчості на менший розмах і значіння.

Та поруч з такими хибками (чимало їх є в строфіці: поет дає заспіль „класичну“ строфіку, тоді як характер його метро-ритмічних періодів цілком надається до швидкої й ударної строфіки) Ведміцький показує чимало зразків серйозної поетичної якості. Наводимо уривки:

I. „Шає сонце постріли у травень,
У буйну брость і зеленє трав,
Торкнувся промінь і розтав,
Земля ж звучить, як гул копалянь.
А час запав у шум віддалень
Веснянку — день друкарських лав.
Дзвенить вона, як в горах плав,
І в шумі чути гук друкарень.
Весна і труд. І синь в очах!
Верстатка пише чорні гранки...“

(„У травні“. ст. 28).

II. „Буває: скаже телеграф
Так сумно, як тепер:
Товариш-брат
Умер.
А в грудях — буря, океан
І серця — розпач, крик...
О, скільки бурь! О, скільки ран
Нам кинули вітри!
Ударить меч — і бризне кров.
Застигне — блиск рубінів,
І вже горить і сяє знов
Прапор на тлі руїни.“

(„Велетень — СРСР“, ст. 30).

У наведених зразках чуємо сувору лакономічність, міцну строфічну будову й чималу напруженість словесних мас. Для молодого, початкуючого поета — це чимале досягнення.

Такі вірші, як „Дні Лени“, „Велетень — СРСР“, „Непорушний“, „У травні“, 1905 р., „Командир“ — свідчать за чималу поетову майстерність. І перш за все про те, що Ведміцький працює над словом, ставиться свідомо до нього.

Окремий розділ в книжечці Ведміцького становить „На межі“ (вінок сонетів). До такої форми (вінок сонетів) в українській поезії бралось мало поетів. Пригадується зараз М. Жук і М. Семенко. Форма ця безумовно складна й важка. Потрібує вона дуже серйозної культури. Поетика сонету взагалі, а „вінком“ тим паче вимагає від поета не аби якої майстерності. І треба віддати Ведміцькому на-

лежне: великою мірою він подолав труднощі цієї форми. Здебільшого його катрени являють собою закінчене ціле. Другий катрен майже завжди розвиває основну тему. В терцетах, як того й вимагає поезика сонету, йде спад теми й дзвінке розрішення її.

Треба також одзначити, що Ведміцький не плутає, як це часто буває з новішими нашими сонетистами, катренів з терцетами синтаксично. Наводимо два катрени з п'ятого сонету:

В твоїх очах — рубін: огні комуни,
Хоч ти сьогодні в лавах злидарів.
Проткнули небо леза димарів.
В огнях розбризкано метал перунів.
Розсипалися в небі білі дюни
І шлях в п'їтму над зорями зацвів...
Кують серця мільйони ковалів
І линуць золоті бризки — наші думи.

Ведміцький поет з певними даними, з такими, що про нього можна робити добрі прогнози. З першої вже книжки видно що Ведміцький не тільки відчуває слово, як матеріал, але й уміє ним оперувати, знає основні його закони.

Найцінніше, мабуть, те, що поет органічно засвоює художню культуру. Це — широкий шлях до вдосконалення й поглиблення.

Як. Савченко

Штангей В. Батрачка. Оповідання. В-во „Український Робітник“. Харків 1927 рік. Ст. 64. Ціна 25 коп.

В. Штангей порівнюючи молодий письменник. „Батрачка“ — перший його твір, що виходить окремою книжечкою.

Сюжет „Батрачки“ не новий. Село Ятрики... Два „главні парубки“ Антін Білилів і Василь Беззик — тероризують дівчат. Немає тої дівчини, якої б не скрутили ці дві „бугаї“. Звичайно, хуліганять, б'ються за дівчат, мажуть дьогтем непокірним ворота і, як водиться, ненавидять комсомол, намагаються розігнати його. До куркуля Максименка найнялася дівчина Дарка. Її зустрічає один з „головних“. Василь залицяється, але батрачка дає йому одкоша. Повторюється це раз, вдруге, аж доки розлютований Василь не заносить кудись ворота Максименкові, а замість них хвіртку в дьогті ставить. Образа... сором... людський поговорі... Максименко вигонить Дарку: мовляв через тебе це все. Та перед цим (як завжди в таких оповіданнях) намагався згвалтувати Дарку. Не далася. Втікла до тітки і там оселилась. Поденно працювала в культгоспі. Ще раніш зустрілася з комсомольцем Олексом. Ходила з ним до читальні. Олекс більш за всіх комсомольців подобався. А тут і Василь не відступав. Переслідує. З товаришами б'є шибки тітки Дарчиний.

Далі все, як і слід було чекати. Дарка вступає до комсомолу. Василь також (чому?) подав заяву, але того „провалили“ на зборах. А згодом Василя з Антоном заловили в чужій

коморі і дали три роки БУПР'у. Кінець? Думаєте поженились Олекс та Дарка? — Ні.

Ось який кінець:

„На стан Дарці ліг головою Олекс. Дививсь у небо й казав.

— Давай поженимось!

— Іди к чортам!

— Їй право!..

Засміялась Дарка. Чудак Олекс.

— Дурні ще ми, хай розуму наберемось“.

Правдиво. Просто. Широ. Уникнуто шаблону. Тепер що до хиб. Перш за все чому „Батрачка“, а не „Наймика“. Русизм, хоча в даному випадкові він не дуже шкодить оповіданню.

Дія у автора розгортається рівно, без перебоїв. Трохи є схематизму, але мотивація тих чи інших вчинків персонажів у автора іноді своєрідна, свіжа і тому це трохи затушовує голу шаблонну схему. Є зайві персонажі, що ніякої ролі в оповіданні не відіграють. Маю на увазі, приміром, доньку куркуля Максименко. Вона ні до чого. Також зайве місце, це до Дарки залицяється Петро Павлович — магазинер з культгоспа. Коли автор хотів цим епізодом підкреслити твердість Дарчину, як дівчини, її чесність і силу волі — то це непотрібно. Для цієї мети досить було сутичок Дарки з Максименком (коли той хотів згвалтувати і гроші пропонував) та з Василем, якого вона так рішуче одштовхнула. Абсолютно не вмотивовано бажання Василя (хулігана, напівкуркуля) вступити до комсомолу. Цей же Василь розганяв комсомольські читки, разбивав лампу і т. ін. — і раптом як „каючийся грішник“ прийшов в осередок. Автор не показав, що його привело туди: щире переконання, бажання подобатись Дарці чи щось інше.

Не дає автор і відповідного тла для розгортання своєї дії. Зашмарованих дьогтем воріт, весілля в Темка Собки, розбитих шибок у Дарчиної тітки не досить. Треба було в одному, в другому місці дати загальну картину села, щоб читач до кінця оповідання бачив це село перед собою. Описових моментів у „Батрачки“ взагалі бракує. Скупий автор на них.

Є ще трохи мовних недоліків, але чи варт на них спинятися. Вони не псуять загального приємного враження від оповідання. Читается „Батрачку“ легко, і не хочеться кидати, доки не закінчиш. Причиною цьому, звичайно, є не сюжет, досить простий без особливих інтриг — приваблив оповідання своїми свіжими образами, живим діалогом таким простим, але характерним для селян. Видко що автор розуміється на селянській психіці і вміє вкладати її в словесний матеріал. Ідеологічних огріхів у оповіданні немає. В деяких місцях воно аж надто „витримане“ і одгонить агіткою, — та коли взяти на увагу, що поруч з цим автор дає й негативні моменти з життя нашого села, оці аборти в бабок, биття вікон, венеричні хвороби, крадіжки і т. д. — то стане зрозумілим — чому автор так виправ агітаційний момент. Проти тем-

ряви, забобонів і гнилі що панує серед частини селянської молоді, треба ще сильнішої агітки.

Оповідання очевидно призначено для широкіх кол наймитської і взагалі селянської та робітничої молоді, яка безумовно читатиме „Батрачку“ і матиме певне задоволення від того читання.

Ця категорія читачів в праві чекати від автора ще нових творів з життя наймитства, бо воно й досі не знайшло повного відображення в сучасній українській пролетарській та революційно-селянській літературі.

Кир

Ars poetica. I. Сб. статей Б. И. Ярхо. А. М. Пешковського, М. А. Петровського, М. П. Столярова, Р. О. Шор. Под редакцией М. А. Петровского. Труды Госуд. Академии Худож. Наук. Литер. Секция. В. I. Сборники Подсекции Теорет. поэтики. М., 1927 г., 143 с., ц. 2 р. 30 к., т. 2000. Изд. ГАН. П. 8'.

Нарешті розпочалася серія збірників Літ. Секції ГАН, задумана в 1924 р. Цей перший том її об'єднує розвідки, зв'язані на базі теорії мистецтва слова, без обов'язкової єдності методологічної.

Автор першої статті — „Простейшие основания формального анализа“, Ярхо визначає склад і розуміння літературної форми, поділ формальних видів за психічними посередниками, розмежує образи од стилістичних форм — метонімії, метафори, то-що, за принципом впливу на чуттєві уявлення й логічні акти, окремо — слухові вчуття для фоніки. Форму за реальними категоріями він поділяє на метрику, стилістику й іконологію (розділ про образи). Спиняючись на них, автор іде за останніми даними науки. Установлюючи взаємодійності формальних видів, він намічав такі види їх — незалежність, кореляція (вплив форми на суміжну галузь), координація (погодження різноманітних форм за ознаками числа й порядку). Окремо він розглядає концепцію твору, єдність враження.

Цікава в цілому, стаття не встановлює точного визначення окремого образу, не розмежує ясно лексикології й семасіології. Може викликати заперечення й фоніка, оскільки надання певним звукам усталеної емоційної офарбовки не можна вважати за спільне для всіх мов.

Стаття Пешковського — „Принципы и примеры стилистического анализа и оценки художественной прозы“ дає вказівки до всебічної аналізи, на його думку єдино можливою й дійсно матеріалістичною, — звуків, ритму, мелодії, граматики й словника того чи іншого художнього твору або автора. Вимагаючи обліку звуків, для встановлення основ милозвучності форм твору й зв'язку їх із змістом, символіки, встановлюючи основні благородника й її зв'язок із змістом, визнаючи звукові повтори, побіжно говорячи про мелодію, про морфологію й синтаксис, про останню більше, та

про словник, — автор дійсно дає чимало корисних вказівок і стимулює цим конспективним викладом до ближчого обізнання зі своїми більшими працями („Русский синтаксис“, „10.000 звуков“). Як загальний принцип, невірна його позиція — виправдувати стилістичні особливості якогось твору, як найкращу даність. Коли це може бути вірно для таких письменників, як Тургенєв, що його вірш у прозі „Милостыня“ він аналізує, то цьому перечесть багато фактів, коли редактор виправляє твір автора на краще, як це робив іноді Куліш для Шевченка, чи часто трапляється з сучасними авторами.

В „Морфологии новеллы“ Петровський не дає чогось особливо нового. Він визначає її місце серед інших жанрів (роман, анекдот), установлює основні моменти композиції новел („зв'язка чи пролог, сюжетове ядро й виклад, кінцівка чи епілог). Прослідкувавши ці моменти на де-яких новелах Бокаччіо, Мопасана („Повернення“) і Чехова („Шампанское“), автор рельєфно вводить читача в розуміння й термінологію питання, базуючись у останній на німецьких джерелах.

Трохи водянистою здається стаття Столярова — „К проблеме поэтического образа“. На прикладах переважно „Полтавы“ Пушкіна, ідучи іноді за Потєбнею, він базується на праці Мейєра („Закон поэтического стиля“, 1901, Лпськ). Погоджуючись з його наукою про інтуїтивне враження, він заперечує невизнання наочності образу. Він схильний отожднювати настрої поета з його образами, установлювати їхню спільність, як це робив Флобер. Образ він визначає, як „инойбытие“, що не допомагає пізнанню зовнішньої дійсності. Позачуттєвість враження в поетичному образі обов'язково сполучується з чуттєвістю. Ця ілюзія й є реальним ядром поетичного образу, з його життєвістю й ілюзорною наочністю, на думку Мейєра, хоч і не можна так поділяти пряме й непряме оживлення. Автор притягує до з'ясування образу, як міту, метафоричний епітет (за О. Н. Веселовським). Міт з плином часу стає ідеєю.

Категоричніше побудована стаття, з меншою дозою полеміки й лаконічність та стислість були б їй на користь.

Інформаційний характер носить остання стаття збірки — „Формальный метод на Западе. Школа Зейферта и „реторическое“ направление“. Автор схильний корні формальної методи вбачати в європейській науці ще на початку XIX ст., коли навіть не в праці Квінтіліана. Закидаючи доморошеним нашим формалістам відкриття давно відкритих Америк про „коло“, „стик“, він побіжно характеризує головніші праці формальної методи в німецькій і французькій науковій літературі, зазначаючи, що на Заході стало звичайним явищем молодим ученим писати дисертації з формальною аналізою окремих, навіть дрібних, письменників, тоді як у нас навіть класики лишаються з цього боку недослідженими, через ухили замість цього в історію громадської думки, то-що. Коротко характе-

ризуючи термінологію аналізу композиції Флешенберга, він приходить до висновку, що цей основоположник риторичної методи, як і інші робітники в цій галузі, в теорії й практиці її досягли можливих вершків, щоб аналізом форми перевести підготовчі дослідження для майбутніх синтетичних побудовань. Реторика, як мистецтво форми переважно (поезія-змісту), заслуговує на особливу увагу з боку композиції. Теорія реторики й практика її дають викінчені художні твори. При дослідженні має значіння саме систематика явищ літер. порядку (морфологія — галузь історичних наук). Дослідити композицію, диспозицію, тоніку, стилістику й ритміку творів — головне завдання. Метод описовий. Критики його автор не дає.

Отже збірник у цілому свідчить, що формальна метода з фази ставлення відходить у фазу визнання й популяризації.

Правда, у ньому нема творчого запалу, що його носили колись збірник Опояз, але через це саме й менше легковажних висновків.

Така холодна продуманість різних сторін формальної методи дозволяє ставити конкретніше й прогнози їй.

В наслідку прочитання цієї збірки як і лєнінградської „Русської прози“, лишається вражіння чогось однобокого, при всій кошовності окремих висновків, якогось епігонізму прихильників формальної методи, вузькості їхньої, при всьому прагненні надати наукообразності своїм тезам.

Відчувається, що творчий момент, не лише описовий, може явитися в наслідок гармонійного поєднання цієї методи з соціологічною.

До цього ще не дійшли учасники цих збірок, але перехід до цього являється єдиним можливим творчо-синтетичним чинником у розвої науки про літературу, в подальшому її розвитку:

Ів. Капустянський

„Селькор України“. Місячник сількорівського руху на Україні. № 1 — 3. 1927 р. В-во „Радянське село“.

Так потрібний сількорівським масам журнал набуває з кожним числом виразнішого обличчя, і, безумовно, краще й пробиває шлях до свого читача. № 2- присвячено першому З'їзду сількорів „Радянського села“ та освітленню чергових кампаній сількорівських. Цікава стаття проф. Ветухова про роботу сількора в справі краєзнавства (додано й картку для збирання слів).

В № 3 — теж чималу частину присвячено сількорівському з'їзду та весняній і літній кампанії; продовжуються далші розмови з літературної грамоти, дано цікаву статтю про світляну газету. В цьому числі дано й першого нарису, надісланого на конкурс нарисів сількорівських „За авторитет“. Цікава й потрібна стаття проф. Бурачека „Напрямок в сучасному малярстві“, ілюстрована декількома кліше з картин, що характеризують той

чи інший напрямок в мистецтві. Обидва числа прекрасно ілюстровані взагалі.

Журнал потрібний не тільки сількорам, але й літгурткам. Тут б'ється живчик живої літроботи.

П.

Світ молоді. Місячний журнал для молоді. Орган секції ТУРФДІМ. Канада. Вінніпег. № 1 — Березень 1927 р.

Нарешті Канадська преса українська (робітничка) зібралася з силами на видання юнацького журналу, власне — дитячого, потреба в якому давно вже гостро в Канаді відчувалася. Для дітей Канадських українських робітників поява журналу — факт великої ваги. Перше число бідне на художній матеріал, хоча віршів вистачає. Натомість маємо цікаві статті про Тараса Шевченка, ілюстровані фотографіями з фільму „Тарас Шевченко“. Доцільний розділ „Наші поети і письменники“, № 1 розповідає про Нью-Йорського поета — М. Тарновського. Досить широка хроніка і листування з читачами свідчать про широкий зв'язок редакції з робітничими масами. В журналі багато фотографій мандолінових оркестрів, дитячих танків, кілька гумористичних малюнків до статті про те, як треба з книжкою поводитись. Своїм змістом № 1 досить різноманітний, живий, цікавий, з численними малюнками, фотографіями, заставочками. Побільшивши художній матеріал (це має бути основа для журналу) „Світ Молоді“ стане бажаною книжкою американського українського школяра. Не зайвим буде надати в журналі більше місця для дітей молодшого віку, № 1 їм мало присвятив уваги.

Б.

І. Ілюстрований Альманах Новий Світ. Накладом Ів. Гниди, 1926 р., Бібл. „Новий світ“, ч. 26. Монтреаль (Канада), 1926 р., 144 с., 1 п. 16°.

ІІ. Ілюстрований календар Новий Світ на 1927 рік. Річник 6-й. Ц. 40 ц. Те ж вид., 164 с.

Рідко до нас попадають книжки з Америки. Але й ті, що доходять, не справляють сильного вражіння. Обидві названі книжечки видані на досить хорошому папері й з численними ілюстраціями, теж солідно поданими, є власне календарями на минулий рік, розліченими на середнього робітника чи, фермера. Поданий тут матеріал не вражає новизною чи багатством. На початку кожної за днями місяців, замість святців, подають дати видатних подій чи осіб. У „Календарі“ ще додано, як узнати назву того чи іншого дня між 1801 і 1980 р., дати подій з української історії й з історії римо-католицької церкви. Останнє, власне, зайве: кому цікаво знати, коли попи почали носити ризи, чи завели кумів, кропильниці, органи, червоні капелюхи для кардиналів, то-що. Правда, тут є й трохи духу атеїстичного, але і в цьому, і в анекдотах на релігійні теми („Карти

й релігія", „Не дався", „При сповіді", то - що), та в де-яких ілюстраціях: перельот птахів - католицьких попів, або хрест індустріальної системи, що на ньому розп'яте наємне невільництво, з написом — „Творець розп'ятий на хресті", („Альм". 120 с.) без символіки можна б обійтись. Трохи наївна ілюстрація - відокремлення церкви від держави в радянських республіках, в образі ксьондза з тонзурою, навантаженого власними й церковними манатками („Альм". 105 с.).

Що до решти матеріалу, то з ідеологічного боку він більш-менш витриманий. „Альманах", крім загально відомих віршів („Інтернаціонал", „Заповіт", „Жалібний марш", „Вічний революціонер" Франка, „Козачий кістяк" В. Мови), подає й де-що з новеньких матеріалів: „Тихше читайте цю річ" Г. Пеня, „Удармо знов" М. Тарновського, „Зустріч нового року" М. Айдарова, то - що, де - що з недрукованих поезій Франка. Про останнього передруковано статтю М. Плевака. Тут же й невелика стаття — „Пам'яті тов. В. М. Блакитного". З белетристики маємо лише нарис М. Тарновського — „Бил і Вил", на мотиви імперіялістичної війни. Решта матеріалу присвячена дарвінізму („Де-що про еволюційну науку", „Первісний чоловік", „Походження муриноскої раси"). Чимало уваги віддано природознавству („Астероїди", „Як повстали світи", „Швидкість світла", „Закон всесвітнього тяжіння"). Де-що в тут і науки марксизму („В. Ленін" Марксове матеріалі-

стичне розуміння історії"; В. Бистрянський „Комунізм і духовне життя" „Три Інтернаціонали"). 20 стор. присвячено „Польсько-Шляхетській Неволі", що її у великій мірі знали галичани й білоруси, зокрема й емігранти до Америки. Такий зміст „Альманаху". У „Календарі" літературна частина трохи багатша. Серед віршів маємо Франка, Л. Українку, а також і нових (В. Яблуненка, О. Бабія, то - що). Маємо й переклади з В. Брюсова („Муляр"), А. Крайського („Пам'яті комуні"). Проза або носить протокольний характер (Я. Качура „Спогади червоноармійця") або являє собою просто уривки (Я. Жванський „Міліонери") — з життя еміграції. Крім 40 стор. літературної частини, маємо вдвоє більшу популярно-наукову, що трактує питання „Про повстання місяця" (ст. Мензеля) й про неоліт та льодовик. Спеціальний інтерес має — „Короткий начерк історії Канади". Чимало уваги присвячено в окремих статтях Паризькій Комуні, 10-річчю Радянської влади, марксизму, терору Пилсудського й румунському. Розділ — „Для розради", складений з анекдотів та дотепів, — нуднуватий. Матеріал книжок у більшості, — передруки. Його можна було б скласти самотійніше й цікавіше, маючи для цього хороші технічні можливості. Правопис слід би взяти академічний що на нього погодилось і Наукове Товариство у Львові, так само й загально-українську літературну мову.

Ів. Капустянський

КНИЖКИ, НАДІСЛАНІ ДО РЕДАКЦІЇ

Видавництво „Рух“

Грінченко Б. — Сам собі пан. 28 ст. 15 коп., його ж — Палії, 16 ст. 10 коп., його ж — Без хліба, 22 ст. 15 коп., його ж — Екзамени, 15 ст. 10 коп., його ж — Непокірний, 20 ст. 15 коп. — всі книжки з малюнками худ. Лапина.

Винниченко В. — Біля машини, 32 ст. 15 коп., його ж — Краса і сила, 62 ст. 25 коп., його ж — Контрасти, 37 ст. 20 коп., його ж — Голота — 158 ст. 65 коп. — книжки з малюнками худ. Лапина.

Винниченко В. — Твори, т. II. Дим та інші опов. 199 ст. 90 коп.

Перелісна — Одарка. Опов. 48 ст. з малюнками. 25 коп.

Сулима М. — 3 історії української мови. 3 мапою мов УСРР, 24 ст. 35 коп.

Шамрай А. — Українська література. Стислий огляд. 219 ст. 1 кр. 45 коп.

Кобилянська Ольга. — В неділю рано зілля копала. Твори, т. 7, 3 портр. 240 ст. 1 кр. 25 коп.

Книгоспілка

Грінченко Б. — Твори, т. 11 (опов.) 331 стор. 1.10.

Шевченко Т. — Поезія. т. 1, ст. 476. 1.60.

Шевченко Т. — Поезія. т. 11, стор. 482. 1.60.

Франко Ів. — Твори, т. 23 (Зів'яле листя. Із днів журби). 238 ст. 1 крб.

Вишня Остап. — Вишневі усмішки сільські. 4 вид. 85 ст. 35 к.

Вишня Остап. — Діли небесні (гумореска). 4 вид. 43 ст. 20 к.

Корінцев П. — Пригоди американського піонера. Пер. з рус. 80 ст. 75 коп. (з малюнками).

Вид-во „Новий Світ“ — Канада

Бобинський В. — Смерть Франка. Поема. 3 і фото. 32 ст. Цю ж поему видано і в Львові накл. вид-ва „Молодший Світ" з додатком інших поезій В. Бобинського (64 стор.).

Тарновський М. — Велике місто. Мон-треал. Поезії. 30 ст.

Ірчан М. — В бур'янах. Спогади з гром. Війни на Україні. 190 ст. 50 центів. 3 портр. автора.

Журнали

Бібліологічні вісті. № 4. Київ. Ін-тут Книгознавства. 114 ст. ц. 1 крб.

Зоря № 3. — Дніпропетровське. Березень. 32 ст. 20 коп.

ХРОНІКА

У ПЛУЗІ

Четвертий з'їзд „Плугу“

З 7 по 11 травня у Харкові працював 4-ий, ювілейний з'їзд спілки селянських письменників „Плуг“.

В роботі з'їзду брало участь 67 плужан та представники від ВУСПП'у, білоруського „Маладняка“ й інш. літ. організацій.

З'їзд привітали представник відділу преси ЦККП(б) у т. Хвиля, Нарком освіти т. Скрипник, представник білоруського „Маладняка“ т. Александрович, представник ВУСПП'у т. Микитенко та інші.

З'їзд пройшов під гаслами підвищення кваліфікації та якості творчості плужан, точності й виразності організаційної.

Основні доповіді на з'їзді були такі: Пилипенка „П'ять років праці Плуга“, А. Панова „Творчість Плуга за 5 років“, проф. Чучмарова „Експериментальні дані сприймання мистецьких творів“, І. Соколянського „Соціально-біологічні й педагогічні основи мистецького хисту“, проф. Машкина „Питання з методики літературної праці“, проф. Білецького „Книга, письменник і читач“ та т. Габель „Село в сучасній західно-європейській літературі“.

На прикінці з'їзду було змінено статута спілки селянських письменників „Плуг“— в якому зазначено, що члени Плугу без особливої на те постанови ЦК не можуть бути одночасно членами інших літературних організацій. Новий статут виразно зазначає, що спілка об'єднує виключно революційних селянських письменників.

З'їзд обрав ЦК спілки в складі т.т. С. Пилипенка, А. Панова, А. Головка, А. Гака, Т. Степового, В. Минка, В. Штангея, О. Ведміцького, Д. Косарика, Ю. Будяка та В. Мисика; за кандидатів до ЦК обрано т.т. Черденченкову, Алешка, Сайка та Демчука.

До складу Ревкомісії обрано т.т. Лебідя, Вільхового та Ясного, а за кандидата Капустянского.

З'їзд обрав також і редколегію журналу „Плужанин“ до якої увійшли т.т. Пилипенко, Панів, Степовий, Мисик та Головка. Ухвалено склад редакції: відповідальний редактор — С. Пилипенко, редактор — А. Панів, секретар — М. Самусь.

Доповіді та резолюції, що заслухано та ухвалено на з'їзді, буде видруковано як статті у чергових числах журналу „Плужанин“.

Після з'їзду відбулося організаційне засідання ЦК спілки нового складу. Обрано бюро в складі т.т. Пилипенка, Гака, Панова, Минка та Степового. За секретарів спілки обрано т.т. Панова та Минка.

Центральний комітет спілки згідно пакту нового статуту про членство в інших орга-

нізаціях“ ухвалив, що члени „Плуга“ не можуть бути одночасно в організаціях: Вапліте ВУСПП'у, Молодняк, Марс, Бумеранг, Авангард, в організаціях РСФРР, а також безпосередньо у всесоюзних літературних організаціях.

Що ж до членства в організації письменників Західної України (ЗУ), то його ухвалено з'ясувати спільно з ВУСПП'ом.

На ЦК знято питання й про переревстрацію членів спілки, яку ухвалено закінчити до першого липня.

У видавництві „Плужанин“

Видавництво має на 1 травня 78 членів. За останні місяці було видано більш 10 нових книжок, що з раніш виданими дає вже 21 книжку, всього тиражем 85.000 примірників. В-во видає твори своїх членів, з деякою матеріальною допомогою з їхнього боку в формі короткотермінової позики. Це дає розгорнути видавничий план, маючи лише паї та ці позики. З нових книжок вийшло: поезії—А. Шмигельський — Памолодь; О. Ведміцький — Шумить тополя; А. Панів — Вечірні тіні; Наталя Забіла — Далекий край. Художня проза — Ткачук Іван — Помста (збірка новел з сучасного життя Західної України); Л. Первомайський — День новий (збірка новел). Із серії „Весела книжка“ вийшло досі 10 назв: О. Вишня — Українізуємось (третє видання); Антоша Ко. — Лопанські раки; Ів. Підкова — Кислиці; Юх. Гедзь — Буває й таке; Ів. Андрієнко — Живий крам; Антоша Ко. — Радіо-інваліди; Кость Котко — Обличчям до спини; Антоша Ко. — Свиняче сальдо; О. Метеорний — Агітатори; Антоша Ко. — Головбухова борода.

Вийшло тако ж цими днями друге видання книжки Г. Одиця — Казка про чудака Якова, що дурив та не всякого.

Друкується кіно-сценарій К. Полонника „Навздогін за долею“.

Готується до друку тако ж серія агіт-п'єс. Перші п'ять книжок мають вийти в липні — серпні місяці. З осені в-во має розпочати серії дитячу і „Бібліотеку селянина“.

На місяці травень і червень в зв'язку з відпусками в-во роботу скорочує, і починатиме розгортання видавничого плану з липня — серпня.

П.

Українська Академія Наук дістала із Львова телеграму, що 25-го квітня помер у Галичині відомий український письменник Марко Черемшина (Іван Семанюк). Докладну статтю про творчість М. Черемшини буде вміщено в одному з чергових чисел журналу.

ПО УКРАЇНІ

Конференція робітничих читачів

19-го квітня в Харкові в будинку літератури ім. Блакитного відбулася перша на Україні спільна конференція читачів робітничих бібліотек, бібліотекарів робклубів, видавців і редакторів та письменників. Після короткої доповіді В. Коряка про завдання конференції, почалися дискусії, в яких взяли участь робітники, бібліотекарі і письменники. Поскільки конференція була лише першою і загальною, письменники мало почули цікавого для себе від своїх читачів. Але цілком ясно було кількома промовцями висловлено про потребу тіснішого зв'язку письменника з масою, простішу манеру письма та звернення основної уваги в творах на відображення сучасного життя. Конференція ухвалила перевести районні наради читачів робітників, на яких цілком практично обговорити хибі української книжки та подати свої вимоги.

Треба сказати, що в справі просунення української книжки до робітника-читача отакі конференції відіграють велике значіння. Вітаємо почин м. Харкова — культвідділа Окружної Ради Профспілок і бажаємо іншим містам піти за харківським прикладом.

Могилівський літгурток (м. Бар)

Бар, старе, історичне, районне місто на Могилівщині. В старій „реальній“ школі розташувалися профшколи: агрономічна, механічна та хемічна. З кожним новим учнівним набором, до шкіл вливаються і молоді сількорівські та літературно-„початкуючі“ сили, але до цього часу нічого що до організації їх не було пророблено.

В минулому році дехто з старших учнів спробували організувати ці сили в гурток. Зібралось нас чоловік шість, з'організували літгурток, але не довго він прожив. Справа заглухла. Лише цього року з новими силами вдалось зліпити літгурток: „Промінь“. Не дуже то великий стаж нашого гуртка, нема ще й місяця (засновано 23 березня 1927 р.), але роботи в школі проведено вже чимало. До цього часу приходилося напомувати працювати. Ми збираємось раз на тиждень, найбільшого розбираємо свої твори.

Всю студійну роботу переносимо на клубні вечори школи. За цей короткий час членами гуртка було прочитано кілька доповідей: „Техніка прози“, „Нова укр. література“, „Хвильовий і його творчість“, „Есеїстика і песимізм“ і т. д. Учні дуже зацікавилися цією роботою і активно обговорювали питання.

Гурток вже видає свій писаний журнал: „Промінянин“, а також розбурхано справу в районнім масштабі і гурток приступив до видання при Р/к ЛКСМУ літературно-громадського місячника: „Промінь“ (друкован. на машинці), який розійшовся між населенням. Видано № 1 і підготовляється № 2.

Гурток складається виключно з учнів. Всього членів 10. Встановлені членські внески, які використовуються на різні організаційні витрати по виданню журналів.

Члени гуртка приймають участь в літсторінках „Молод. Більшовік (Київ) та „Червон. Кордон“ (Кам'янець), де і друкуються їхні твори. Головним тормозом в праці це: відсутність відповідної літератури, та відсутність будь-якого керівництва з боку кваліфікованих товаришів.

На днях випадково нас навідав член „Плуга“ т. Шевченко Вол. (Волошко), який дав деякі вказівки, чим допоміг гурткові.

Надалі гадаємо тісніший зв'язок тримати зі спілкою „Плуг“ та журналом „Плужанин“.

Ів. А.

Вінницька літературна студія Плуга

З першого січня ц. р. в Вінниці почала працювати літературна студія Плуга, організована членом Спілки, що зостався в поодинокому числі після колишньої, досить численної філії Плуга. Філія розпалась при ліквідації губернії, коли плужани роз'їхалися хто куди.

Студія зараз не численна (п'ять чоловіка), але всі студійці серйозно працюють над собою й спільна робота кожному з них дала дуже багато.

Студією було пророблено значну роботу над творами т. т. Нарушевича та Годованця, що вже й до цього друкувалися. З пророблених на студії байок та поезій Годованця частина вже було надруковано (в „Молодому Більшовику“, в „Плужанині“, в „Селянці України“ та в „Червоному Перцеві“).

Студія відшукала один з ще надрукованих творів В. І. Самійленка „Гея“ (незакінчений твір) який автор забув у одній Старо-Миської селянці, перебуваючи в неї в 1920 р. на квартирі. „Гея“ в рукопису, не оброблена і далеко не закінчена поема написана октавою, має 33 строфи. Рукопису теперішній власник його не хоче повернути без винагороди. Студія про це все повідомила редакцію „Життя і Революція“, але відповіді не одержано.

Студія взяла на себе керівництво літературним гуртком при будинку робітників освіти, де т. Нарушевич керує підгуртком, що вивчає українську літературу, а т. Годованець підгуртком „літераторів“. Члени останньої групи завзято працюють в галузі поезії й прози і мають де-які досягнення в опануванні поетичною формою. З поміж інших своїми поезіями виділяється студент укрпедкурсів т. Шевченко, що безперечно має поетичний талан.

Місцева газета з квітня місяця в'дводить для студії сторінку 1—2 рази на місяць і студія думає через неї висувати літературний молодяк, так з тих, що працюють у літгуртку при БРО, які з периферії.

А на периферії колишнього Поділля є наші плужани — Огневик, Крижанівський, з якими

студія звязалася в роботі, та так - би мовити напів - плужани, що колись були завязані з Вінницькою філією — т.т. Васюта, Клименко, Степанюк. Притягаємо й нові сили — т. Орисію й інших. Коли буде листорізка в газеті, тоді, гадаємо буде ліпший зв'язок між студією й периферією.

Крім роботи над літературними творами, студія майже на кожному засіданні ставить питання й теоретичного характеру. Ставилися доповіді про верлібр (т. Нарушевич) про

ритм і безперервний ритм, де одиниця ритму не рядок, а речення (т. Годованець), про „Плужанин“, про з'їзд пролетарських письменників, про „Молодняк“. Студія приєдналася до постанов з'їзду пролетарських письменників і прийняла його маніфест.

Одна біда: більшість членів студії дуже обтяжені службовою й громадськими роботами, і не можуть цілком віддавати своїх сил творчій роботі.

М. Г.

ПО СРСР

* В ГИЗ'і. Роман М. Горького „Дело Артамоновых“ за 6 місяців виходить 3-м виданням, так само перевидався т. III-й творів Серафимовича „Живая тюрьма“ і роман В. Лідіна — „Корабли идут“. ГИЗ друкує книгу

ратури закінчується друком твори Генриха Манна, Ж. Дюамеля, роман Уельса — „Утро жизни“, роман американського письменника — В. Вудворда — „Хлеба и зрелищ“, повість Панаита Истрати „Семья“, „Перльммутер“. Повість малює побут румуно-єврейської сім'ї.

* Асоціація пролетарських письменників Північно-Кавказького краю почала видавати свій орган — літературний журнал „На под'єме“ № 1 якого вийшов вже в продаж.

* До Москви з Парижу на запрошення Академії Художніх Наук приїхали французькі письменники **Жорж Дюамель і Люк Дюртен**. Мета поїздки — налагодити тісні зв'язки з письменниками Радсоюзу та ознайомити з сучасною французькою літературою і мистецтвом. Ім'я Дюамеля добре відоме в СРСР та в Європі. Деякі його твори перекладено не тільки на всі європейські, але й на східні мови. Дюамель належить до славних імен сучасної європейської інтелігенції нарівні з Анатолем Франсом, Роменом Ролланом, Сінклером, Брандесом і інш. Дюамель протестував проти насильств в Румунії, за що його було звідти вислано. Так само його було негостинно втринято в Польщі, коли він приїхав до Варшави домагатися амністії для політичних в'язнів. Дюамель один з фундаторів „Аббацтва“ що створило унітарний рух у французькій літературі. Твори Дюамеля „Життя мучеників“, „Цивілізація“ користуються в читачів широкою популярністю.

* Виставка картин **В. Сурикова**. В Москві в Трет'яковській галереї відкрито посмертну виставку картин художника В. Сурикова. Ім'я цього художника відоме широкому загалу по картинах: Стрелецкая казнь, Меншиков в ссылке, Покорение Сибири, Стенька Разин, Морозова на пути к заточению. Картини Сурикова свідчать про доскональне вивчення народного життя, побуту.

* П'ятиріччя **ГИЖ'а**. Сповнилося 5 років існування „Государственного института журналистики“. ГИЖ має зараз 250 студентів, що належать до 20 національностей. Цього року прийнято на перший курс 80 студентів.

* **Ленінградські видавництва** відпустили 25 тисяч карбованців для літературного фонду ленінградських письменників.

* **Видавництва в Сибіру**. В Сибіру нараховується зараз 54 видавництва. В одному

Погруддя Т. Шевченка. Скульптура Т. Тенера (виставка АРМУ в Харкові)

Я. Шапиро „Очерки психологии читателя“. В книгу ввійшли статті: „Що таке інтерес читача і чим він обумовлений“, „Еволюція інтересів читача“, „Психологія читача“ і „Методи вивчення читача“. ГИЗ розпочав видання творів Д. Фурманова, М. Пришвина, останнє розраховано на 5 томів. З перекладної літе-

Ново-Сибірську їх єсть — 28. Газет по краю видається 27, журналів — 23. Переважна більшість журналів — кооперативні та сільсько-господарські.

*** Бібліографічні курси.** При Центральній книжній палаті в Москві існують бібліографічні курси річні, з працею 3 рази на тиждень у вечірні години. Програма курсів охоплює 15 основних тем праці з книжкою. Серед цих тем знаходимо такі: історія книги, техніка друкарська, складання бібліографічних репертуарів, різні системи каталогізації, бібліографічна статистика, вивчення книжкового ринку, законодавство про друк в СРСР і закордоном та інші.

*** Дитяча енциклопедія.** Відділ друку ВКП доручив видавництву „Молодая Гвардия“ спільно з НКО РСФСР докладно проробити технічні й програмові питання щодо видання дит. енциклопедії.

*** Літгонорар сількорів.** НКФ СРСР роз'яснив, що літературні гонорари сількорів, нарівні з прибутками від приватної практики лікарів, мусять бути звільнені від учоту при оподаткуванні сільгосподатком. Однаково з основною зарплатнею ці заробітки „подохідним податком“ оподатковуються на загальних підставах.

*** Кіно-курси.** Кіно-секція художньої асоціації при Московському Центральному

домі Робосу спільно з Головополітосвітою РСФРР відкрила 1½ місячні безплатні кіно-курси. Завдання курсів є підготовка інспекторів-педагогів і лекторів для роботи з дітьми в установах Соцвиху. Курси розраховані на 30 слухачів і провадять працю 2 рази на тиждень.

*** Всебілоруське Т-во митців.** Наркомвнусправ Білорусії затвердив статут Всебілоруського Т-ва митців. В склад правління ввійшли: Грубе, Касталянський, Каспарович, Станюта і Кудревич. Митці, що входять в це об'єднання, готуються влаштувати художню виставку до 10-х роковин Жовтневої революції і візьмуть участь у Всосоюзній художній виставці в Москві Т-во організовує свої філії в Ленінграді та Витебську.

*** Бюлетень комітету по справах друку СРСР.** Вийшло 2 книжки бюлетенів цього комітету, присвячених справам видавничим та книготорговельним. Бюлетені подають надзвичайно цікаву хроніку закордоном (аналіз покупок книги в Америці, книгарська справа по європейських країнах, дослідження впливу плакатних фарб на розповсюдження книжки і інші.). Звертають увагу статті про авторське право (№ 1—2), про засіб боротьби з разтоварюванням на книжковому ринкові (№ 1—2), питання газетної експедиції та бюджету газет (№ 3). Бюлетень виходить щомісяця і дає багато цікавого матеріалу.

ЗА КОРДОНОМ

Авторське право в Америці

Законом від 4-го березня 1909 року про авторське право в Злучених Американських Штатах всі видання розподіляються на 11 груп. Ці групи такі: 1) Компіляційні видання, інформаційні та енциклопедичні праці. 2) Періодичні видання, включаючи і газети. 3) Лекції і промови для усного виголошення. 4) Драматичні та музичні композиції. 5) Мапи. 6) Мистецькі праці, моделі чи зразки мистецьких праць. 7) Репродукції мистецьких праць. 8) Рисунки наукового та технічного характеру. 9) Фотографії. 10) Фотографічні ілюстрації. 11) Кіно-малюнки та зразки кінових текстів. Закон вимагає, щоб на примірниках для продажу було позначено: дату видання, видавця, його марку; з кожного видання посилається 2 примірники до конгресової бібліотеки в Вашингтоні. За реєстрацією будь-якого видання стягається сума в один долар. Авторське право схоронюється за автором 28 років, після цього право переходить до спадкоємців, або до тих, кому автор заповідав. Права можна передавати і іншим особам, роблячи заповіт на письмі. Що до творів чужоземних авторів закон не дає особливих змін, коли цей автор належить до країн, що з ними складено відповідні умови. Така умова існує майже з усіма європейськими країнами, Китаєм, Японією, Мексикою, Австралією, Південною Африкою і т. п. Всякий заповіт на

передачу авторського права спадкоємцям мусить бути оформлений через урядові установи.

Чому купують книги

Німецький видавець Вільгельм Дітріх перевів цікаву анкету серед своїх читачів про мотиви, що спонукали читача купити книжку. Найбільший відсоток припадає на критику (18%), далі йде рекомендація друзів і знайомих (14%), інші твори того ж автора (13%), спеціальні проспекти та каталоги (15%), вітрини книгарень (8%), об'яви, газетні замітки то-що зовсім малу роль мають (4%). Зовсім малу роль відіграють ті примірники, що їх видавництво розсилає для ознайомлення (0,8%). Таким чином видавець робить висновок, що найбільшим двигуном до поширення книжки єсть критичні рецензії, популярність автора та спеціальні предметові каталоги. Що ж до об'яв плакатів і інших видів такого роду реклами — вона досягає незначного успіху.

Книжкова справа у Франції

В бюлетені № 3 комітета по справах друку СРСР знаходимо цікаву замітку подану за матеріалами французьких журналів. У Франції великі видавництва щотижня одержують не менше 10 рукописів, з яких ухвалюється пересічно не більше двох. Цікаво з яких сум складається калькуляція французької книжки — ро-

мана 256 сторінок (16 друкованих аркушів) з тиражем 5.00 прим.: складня, друк і т. п. — 4.500 франків, папір — 2.600 фр., брошурування — 400 фр. разом — 9.200 франків. Таким чином книжка обходиться 1,85 франка. До цього треба додати — на кожний примірник книжки: авторський гонорар — 1 франк, реклама — 1 франк, знижка книгопродавцям (пересічно 37⁰/₁₀₀) — 2.30 франка, загальні накладні видатки (не менш 25⁰/₁₀₀), разом це дає суму — 9,40 франків. Книгу продають по ціні — 9 франків і таким чином видавець втрачає 0,40 франку, це при тій умові, що буде продано весь тираж. Лише при тиражі в 10.000 прим. видання окупає себе, і при тиражі не менш 20.000 прим. книжка починає давати прибуток. Така дорожняча видання обумовлюється тим, що папер страшенно дорожжав, Франція не має власного паперу і залежить від закордонних ринків. Тільки ті видавці, що мають власні друкарні та книгарні і в такий спосіб залишають за собою 37⁰/₁₀₀ знижки, можуть як-так зводити кінці. з кінцями Звичайно, здебільшого терпить збитки автор, бо він дістає гонорар з проданих примірників, або ж примушений зовсім дешево продавати рукопис видавцеві.

Книжкова торгівля в Італії

В тому ж бюлетені маємо цікаві відомості про книжкову справу в Італії. Італійська книжка дешева: книжка в 240 сторінок великого формату (30 арк.), надрукована на гарному папері, продається по ціні — 8 лір. (70 копійок наших), книжка в 150 стор. з кольоровими ілюстраціями і в полотняних палітурках коштує коло 50 коп. Також дешеві газети і ілюстровані щотижневики (від 16 до 20 сторінок газетного формату), перша і остання сторінки з кольоровими ілюстраціями — коштує — 2 — 3 коп.

Італійські видавці друкують ціну на книзі в такий спосіб: одна ціна для міста, в якому було видано книжку, і друга — для інших міст, в цю ціну входять витрати по пересилці. Найбільші видавництва містяться: в Турені, Милані, Болоньї та Флоренції. Більш всього друкується і читається художня література і політичні видання. Видавці дають знижку — 30%. Майже $\frac{2}{5}$ книготорговлі провадиться через комісію. Розрахунок роблять 2 рази на рік.

Одна книжка на місяць

В Америці організовано за такою назвою клуб, завданням якого є правило: щоб член клубу купував одну книжку на місяць з того списку, що його клуб ухвалює. Видавництва надсилають клубу свої видання в аркушах, заходами клубу книжки брошуруються, оправля-

ються в палітурку і видаються членам клубу. Кожен член вносить авансом певну суму грошей. Успіх клубу великий. За півроку його існування кількість членів досягла 30 тисяч. При такому рості клубу можна сподіватися кількості членів за 1927 рік до 500 тисяч. Така система має свої і позитивні і негативні сторони: з одного боку книжка має певний забезпечений тираж, але видавець зустрічається з організованим читачем і на випадок нецікавої книжки (з погляду клубу) терпить на цьому вданні збитки.

Автор в Англії і Америці

Англійські автори одержують 10⁰/₁₀₀ з номіналу проданих в роздрібний продаж примірників, цей відсоток збільшується до 15 при тиражі в 5.000. Популярні автори дістають 20⁰/₁₀₀. Поскілки ж лише один роман з тисячі досягає тиража в 100 тисяч примірників, більше ж друкується з пересічним тиражем — 5.000 — заробіток авторів в середньому рівняється 1.000 доларів. При повторному виданні автор дістає гонорару 250 доларів за кожні продані 5 тисяч примірників. Значно краще справа авторського гонорару в журналах; письменники з ім'ям одержують за невеликі оповідання 3—4 тисячі. Письменник звичайний дістає за таке оповідання від 750 до 2.000 доларів. Видавці бажаючи як мога скоріше обернути свій крам (не менше 4 раз на рік) намагаються видавати кожні 3 місяці новий роман. Але часто буває й так, що книжка розходиться протягом перших 3 місяців і то не весь тираж, і тоді решта тиражу залишається на складі. Письменник американський цілком залежить від журналів, бо в Америці читачів журналів майже в 3 рази більш, ніж читачів книг...

М. Б.

Франція. Журнал „Европа“ почав друкувати переклад „Заметок из дневника“ М. Горького. Критика одмічає перший роман молодого письменника Жульєна Гріна за назвою: „Мон Ценер“. Автор з походження американець, виріс у Франції, його роман являє цікаве сполучення американського і французького стилю. Груднева книжка журналу „Еволюціон“, що виходить в Парижі за редакцією Віктора Маргерита, присвячена цілком СРСР. В журналі знаходимо статті П. Когана, А. Луначарського, О. Каменева, В. Перельмана та інш., присвячені темам: література, мистецтво, наука і техніка, охорона материнства і дитинства, преса СРСР. В передмові до книжки В. Маргеріт відмічає велике значіння цих статтів не тільки для Франції, але й для всієї Європи.

ГУМОР САПИРА ШАРЖІ

МОТУЗОК, ЯКОГО ЗСУКАЛИ *)

Оповідання письменника Павла Петлюченка

Рожевий ранок тихо встав на полі і чарівним промінням освітив село, яке звалося Макітринцями.

Сонце золотою мітлою замело за обрій сутінки і срібним мітлищем штурхнуло у шияку, яка була у вікні хати незаможника Тараса Червоненка.

Незаможник Тарас Червоненко встав із тієї постелі, на якій лежав, підкрутив своїми руками чорні, ніби два овечі хвости, вуса, підняв поволі поважні чорні брови і розтулив карі свої очі. Тарас побачив сонце, яке вже зійшло, і збудив ту жінку, яка лежала коло нього.

— Одарко! — сказав він.

— Чого? — промовила вона.

— Уставай! — сказав він.

— Добре! — промовила вона.

Одарка, яка була жінка незаможника Тараса Червоненка, встала. Сонце, яке зійшло зовсім, заглядало у всі щілки одним своїм золотим оком.

Одарка була огрядна молодиця з щоками червоними, як яблука, з очима чорними, як дно криниці, з станом тонким, як струнка тополя і з губами червоними, як калина.

— Тарасе! — сказала Одарка.

— Чого? — сказав Тарас.

— Треба сукати мотузку! — сказала Одарка.

— Треба! — сказав Тарас.

— Тарасе — сказала Одарка.

— Чого? — сказав Тарас.

— Подай прядиво! — сказала Одарка.

Тарас підняв свої чорні вуса і усміхнувся. Потім Тарас узяв прядиво, яке лежало, поплював у свої дупкі руки і почав засукувати мотузку із того прядива, яке держав у своїх руках. Коли Червоненко трохи засукав, то подав Одарці, яка протягла до нього руки.

— Одарко! — сказав Тарас.

— Чого? — сказала Одарка.

— Сучи! — сказав Тарас.

Одарка розтулила свої червоні, як калина губи й поцілувала Тараса, який держав прядиво. У Тараса спалахнули його карі очі і він собі поцілував Одарку, яка його поцілувала.

Сонце вже стояло на сніданкові і зовсім засушило росу, коли Тарас і Одарка досували мотузку.

У цей час по вулиці ішов куркуль Гаврило Ненажеренко з товстим, як у кабана, пузом, з круглою, як кавун, пикою і з довгими, як перевесла, вусами, і з жовтими, як кукурудза, зубами.

*) Радимо нашим читачам раніше перечитати листа, що супроводить це оповідання:

Шановна редакція!

При цьому посилаю моє оповідання „Мотузок, якого зсукали“. Тих оповідань і повістей, які я надсилав вам раніш, ви не друкували, а відповідали мені, що у мене немає образів. Тепер у мене є образи. Ви писали, що у мене немає дії, тепер у мене є дія. Ви писали, що в мене немає інтриги, тепер у мене є інтрига. Ви відповідали, що у мене немає ідеології, тепер у мене є ідеологія. Ви казали, що в мене немає класової боротьби, тепер у мене є класова боротьба. Ви писали, що у мене немає портретів, тепер у мене є портрети. Ви не помічали в мене діалогів, образів і епітетів — тепер у мене не можна не помітити діалогів, і образів і епітетів. На мій погляд моє оповідання все має, воно задовольняюче. Ви писали, що я не письменник, а я знаю, що я письменник і мене ніхто в останньому не переконає. Хоч би мені що, а я писати буду і буду.

Коли ви цього оповідання не надрукуєте, то тоді я знатиму, що ви мене затираєте.

Позаяк ви писали, то я при цьому прикладаю марку. Адреса моя у тих листах, які я раніш писав.

Письменник Павло Петлюченко

Ненажеренко спинився проти Тараса й Одарки, які досукували мотузку... В Ненажеренка очі блиснули лютою ненавистю.

— Не діжде триклята голота сукати мотузки! — заревів, наче бугай, Ненажеренко і перескочив тин, який відгородував Тарасів двір від вулиці. Тарас, побачивши Ненажеренка у своєму дворі, зловіщо крикнув до Одарки.

— Одарко, на прядиво!

Ненажеренко використав цей момент, він скинув чумарку, кинув її на траву, яка росла в дворі, і кинувся на Тараса.

Тарас після того, як оддав Одарці прядиво, блиснув очима як блискавками і шалено кинувся на Ненажеренка.

Одарка, як побачила цей страшний бій, то підняла до гори руки, в яких держала прядиво, і грізно крикнула, а потім присіла.

Сонце світило на всі заставки. Воно просівало своє проміння через решето дрібних хмарок, які, ніби рибки, плавали по блакитному небі і розкидало його по всіх полях.

Коли Одарка грізно крикнула і присіла, тоді в неї запалали пекельним гнівом усі її груди. Одарка знову присіла, але в цей час у неї блиснула надзвичайна думка. Одарка таємно - загадково усміхнулася і зникла за клунею.

Куркуль Ненажеренко, який був гладчий за неможливість Тараса Червоненка, вже лежав зверху. Він давив своєю проклятою рукою Тарасову горлянку.

Кругом панувала зловіща тиша. Сонце цілувало село, яке ніби вмерло.

Ненажеренко виширив свої жовті, як кукуруза, зуби і кляцав ними над Тарасовим обличчям, яке почервоніло від страшенної напруги й боротьби.

Над Тарасовими очима вже нахилилася смерть, але враз радісно - переможно засюрчав сюрчок. То з'явилися два дужих міліціонери, яких привела Одарка, коли зникла за клунею.

— Руки вгору, проклятий куркуль! — закричав перший міліціонер і наставив ногу, який був у його руці.

Ненажеренко люто ревнув своєю горлянкою і кинувся на міліціонера. Але не вдався його хижий план. У цей час другий міліціонер і Тарас, який устав, накиннулись на Ненажеренка.

Одарка глянула і тихо посміхнулася своїми губами.

Через кілька хвилин два міліціонери повели до району проклятого куркуля Ненажеренка.

Тарас гордо подивився на куркуля Ненажеренка і сказав до своєї жінки Одарки.

— Одарко! — сказав він.

— Чого? — сказала Одарка.

— Подай прядиво! — сказав Тарас.

Одарка подала прядиво, яке лежало на зеленій траві.

— Сучи! — сказав Тарас.

— Сучу — сказала Одарка.

Тарас плюнув в останній раз своєю слиною в пучку на прядиво, яке як дим розтануло в його руках.

— Тарасе! — сказала Одарка.

— Чого? — сказав Тарас.

— Я мотузка зсукала! — сказала Одарка.

— Гаразд! — сказав Тарас.

Тарас поклав мотузка в сінях, у яких були двері в хату і сказав Одарці.

— Одарко! — сказав Тарас.

— Чого? — сказала Одарка.

— Я запишусь у колектив?!

В Одарки зашарілись обидві щокі червоним коліром. Вона притулилася до Тараса, погладила своєю білою, як сніг, рукою його чорні, як овечі хвости, вуса і поцілувала.

Сонце червоніло і котилося хоч і поволі, але впевнено до обрію і розкидало на всі боки рожеві усмішки.

День гаснув, як неможницький каганець, і вкривався хмарами, як кожухом.

Передав до „Плужанина“ **Он Турган**

ПОЧТОВА СКРИНЬКА

Кримський А. (Черкащина), **Ладнов Ан.** (Сквіра), **Білявський С.** (Пятигори), **Олійник І.** (с. Краснопілля), **Саченко Г.** (Мрин), **Івашина Н.** (с. В. Хутори, Дніпропет.), **Бублик Ів.** (с. Романівка), **Новак Гр.** (с. Горбані), **Бурак П.** (с. Захар'яшівка), **Шаповал В.** (с. Грабарівка), **Гринько Оп.** (Дніпропетровське), **Рій О., Гулий Т.** (Сумщина), **Одамчук Ул.** (Ново-Ростів), **Чигиринський Г.** (Ніжен), **Кондратюк В.** (Курячі нори), **Свістольников Ф.** (с. Звінігородка), надіслані твори слабії до уміщення в н/журналі не придатні.

Сугак М. (Добровеличківка). Ваші статті мало переконують читача, немає в них міцних положень і логичного умотивовання думок. Та й нового ви нічого не сказали, а лише переказати те, що було в ст. Панова і ін. в нашому журналі. Цього ще мало, щоб статтю містити. Радимо вашому літгуртку утворити рукописний журнал, в такому журналі будуть і ваші статті до речі. Журнала на розповсюдження не висилаємо, бо в малій кількості не зручно. Краще агітуйте за передплату і надсилайте її до ДВУ. Вірші: „Синюха“ та „Глибін“ не підуть. Нічого в них нема цікавого. А мову таки підучіть, бо письменникові її знати треба добре.

Ільницький М. (с. Горячківка). Ви пишете: „З того часу, як трусяться в мене руки, я склав коло 100 віршів“... Радимо звернутися до лікаря, що дав би ліків проти цієї страшної хвороби. Допомагає також батьківська лозина і загалом—фізкультура (орати, сіяти, косити і т. і.).

Радченкові П. (с. Скотарево на Шевченківщині). Ваш, як ви пишете, перший твір надто загальний. повторює те, що давно всім відомо, як от:

Тепер вільна вже наша країна,
Десять років немає царя,
І ми йдемо вперед крок за кроком,
А нам світить червона зоря
і т. д.

Не піде. Радимо більше читати.

Весняному Олесеві. „Моя октава“ і „Зозулин сум“ не підуть. Надто багато в них „цілунків“, „усмішок“, „кристалів сліз“ і т. п. „шаблонів“. Рецензія невиразна—самі цитати. Не піде. Передплати не одержували.

Чайді Олесеві (Запоріжжя). Вірші не підуть. Кращий „Дніпрельстан“, але повторення того, що вже писалось. Інші гладенькі, хоч теж дуже неоригінальні. Слабуваті й технічно.

ЗМІСТ № 9 (5): **В. Минко**—Поміж двох станцій (оповідання)—3; **В. Юрезанський**—Циганка—7; **В. Стефаник**—Межа. Нитка (новели)—16; **С. Пилипенко**—На хіднику—18; **Л. Гребінка**—До сонця навпростець (поезія)—22; **О. Демчук**—Хрещатий барвінок—23; **В. Чередниченко**—Сніги торішніх зим (фрагмент)—33; **Ю. Дорошенко**—Земля (поезія)—38; **П. Гішук**—Перед сном (поезія)—38; **Ів. Ізотов**—Літературний пейзаж, як чинник тематичної композиції—39; **М. Ірчан**—Новий твір Аптона Сінклера—46; **А. Музичка**—До питання про освіту М. Коцюбинського—50; **Ол. Метеорний**—На могилі Євгена Гребінки—52; **Привітання Плугу**—56; **Автона Ко**—Слово з приводу п'ятиріччя „Плугу“—60; **Мих. Марусик**—Де-що про вірменську літературу—61; **Л. Піонтек**—Майже невідома для нас книжка—63; **Рецензії:** Я. Хоменка, Як. Савченка, Кир., І. Капустянського, П., Б.,—66; **Книжки надіслані до редакції**—72; **Хроніка:** У видавництві „Плужанин“, ЦК „Плуга“, по Україні, по СРСР, за кордоном—73; **Гумор**—78; **Поштова скринька** 80.

В № 9—ілюстрації: В тексті портрет Мих. Коцюбинського та посвідка про право мати звання вчителя початкової народної школи—51, погруддя Шевченка—роботи Тепера—75.

Видає: ДВУ

Редагує: Редколегія

Відповідальний редактор С. Пилипенко

56207

**ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТУ НА ЛІТЕРА-
ТУРНО-КРИТИЧНИЙ ЖУРНАЛ-МІСЯЧНИК**

„ГАРТ“

**ОРГАН ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ СПІАКИ ПРОЛЕТАРСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ
(ВУСПП) за редакцією: В. КОРЯКА, І. МИКИТЕНКА,
М. ДОЛЕНґА, П. УСЕНКА, В. СОСЮРИ та М. ЮРИНЦЯ**

Журнал „ГАРТ“ міститиме художні твори (прозу, поезії), критичні, публіцистичні статті та наукові розвідки з різних питань мистецтва взагалі та літератури зокрема, бібліографію й хроніку мистецького життя України, Радянського Союзу та закордону.

Журнал „ГАРТ“ об'єднує навколо себе українських пролетарських письменників, критиків - марксистів та видатних діячів інших ділянок мистецтва і культури.

Журнал „ГАРТ“ даватиме марксистське освітлення поточним літературним справам та проблемам.

Журнал „ГАРТ“ широко освітлюватиме діяльність пролетарських та революційних літературних організацій так України, як і інших Радянських республік, а також закордону.

Журнал „ГАРТ“ освітлюватиме життя, роботу та побут сучасного письменника.

В журналі „ГАРТ“ міститиметься хроніка з мистецької діяльності робітничих клубів.

ПЕРШЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ „ГАРТ“ вийде в кінці квітня ц. р.

ПЕРЕДПЛАТА на рік — 4 крб. 50 коп., на 6 міс. — 2 крб. 50 коп., на 3 міс. — 1 крб. 30 коп., на 1 міс. — 45 коп. Окреме число — 50 коп.

Передплату приймає Головна Контора Сектору Періодичних Видань ДВУ — ХАРКІВ, Сергієвський майдан, № 15, а також усі місцеві контори.

АЛЬМАНАХ ПЛУГА № 3

В кінці квітня б. р. виходить в друку Альманах Плуга № 3 розміром на 512 стор. (накладом ДВУ) за таким змістом:

ПРОЗА: О. Демчук—Верболози, В. Минко—Власть на місцях, В. Чапля—Кругойдучі вітри, В. Нефелін—З глибини, М. Козорис—Під стовном, Юр. Будяк—Заблуканий, Р. Гудало—Біль, П. Вільховий—Зубата баба, Ол. Ясиний—Автор Троянченко.

ПОЕЗІЯ: В. Мисик—Йде потяг, Ол. Ведміцький—На межі (вінок сонетів), Дм. Загуд—Перед осінню, Ів. Шевченко—Налітають хвали, Ан. Панів—Небо ясне, М. Сайко—Осіння ніч, Юр. Жило—Розкопки.

П'ЄСА: Анатоль Гак—Родина пацюків (комедія), К. Половинник—Наваздогін за долею (кіно-сценарій), М. Яшк—Бібліографічний дослід літератури з літдискусії 1925 — 27 р. р.

ЧИТАЙТЕ ЩОТИЖНЕВУ ГАЗЕТУ

**КІНО-
ТИЖДЕНЬ**

Коштує на рік 2 крб. — к.

„ „ 6 міс. 1 „ 10 „

„ „ 1 міс. — „ 20 „

Окремий номер 5 коп.

**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
ЖУРНАЛ УКРАЇНСЬКОЇ КІНЕМА-
ТОГРАФІЇ**

КІНО

Коштує на рік 3 крб. 25 к.

„ „ 6 міс. 1 „ 65 „

„ „ 1 міс. — „ 30 „

Окремий номер 15 коп.

**ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ: КОНТОРА ВИД-ВА, КИЇВ, БУЛЬВ.
ШЕВЧЕНКА, 12, ВУФКУ ТА ВСІ ПОШТОВІ КОНТОРИ СОЮЗУ**